

АСАБЛІВАСЦІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА МЫСЛЕННЯ

...Ехаў чалавек праз Смаргонь. Быў ён тут упершыню па службовых справах, але ж меў і асабістую — адну: ну, вельмі захацеў зазірнуць у вёску Міхневічы да свайго сябрука, з якім гадоў дваццаць таму, яшчэ пры Саюзе, разам служыў у войску. Пасля дэмбеля, як гэта часта бывае, яны падтрымлівалі сувязь, пісалі адзін аднаму, збіраліся ў госці. Потым кожны ажаніўся, абзавёўся дзецьмі ды сямейнымі праблемамі: не да гасцяванняў стала. А далей — болей, як той казаў: перабудова, развал Саюза, новыя дзяржаўныя межы. Адзін з сяброў апынуўся ў вольнай Латвіі, другі — у незалежнай Беларусі...

Дык чаму б не скарыстацца момантам, не пабачыцца, тым больш, што латыш помніў: вёска Міхневічы недзе блізка — побач са Смаргонню. Адразу трэба зазначыць, што па нацыянальнасці госць быў рускі. Праўда, за той час, што і ён, і продкі яго пражылі ў Прыбалтыцы, славянскі менталітэт не мог не нажыць пэўных асаблівасцяў, у выніку якіх...

Зрэшты, па парадку. Навігатара ў чалавека не было, таму, выехаўшы з горада, ён спыніў машыну, каб спытаць у людзей, ці правільна едзе, ці ў гэтым кірунку вёска Міхневічы?

— Так-так. І не сумнявайся! — запэўніла яго жанчына. — Роўненька едзь і едзь. А там убачыш — будзе вёска першая, затым вёска другая, а там і паказальнік на твае Міхневічы.

Латыш са спакойнай душой паехаў. Па дарозе ўжо ўяўляў і радасную карціну сустрэчы, і сяброўскае застолле, і лазню, якой ганарыўся беларус...

Дарога, між тым, усё вілася і вілася, дарожныя паказальнікі мільгалі і мільгалі, а патрэбнага ўсё не было і не было, хоць радыёперадача «У рабоцы поўдзень» ужо завяршалася, а спідометр намотваў пяты дзясятка кіламетраў.

Таму, прытармазіўшы ля чарговага аўтобусага прыпынку, кіроўца спытаў: а дзе ж тут... вёска Першая?

— Ды хто ж яго ведае, — азірнуўся па баках пажылы мужчына. — Вунь там адна будзе... І там сяло... А за гаем — яшчэ адно. Ты назву скажы — якую вёску шукаеш?

— Міхневічы.

— Ого, мілок, дык ты ж яе даўно праехаў! Табе назад зараз трэба — кіламетраў на 20.

...Ужо седзячы за сталом, сябрукі доўга смяяліся з прыгод латыша, які па дарозе так стараўся знайсці паказальнікі на вёсці Першую і Другую, што самі Міхневічы адступілі на задні план.

Ала Клемянок,
г. Смаргонь.

ТАКІ БЫЎ ЧАС... І ТАКІЯ ЛЮДЗІ

...Ва ўсіх адносінах — не тыя цяпер каштоўнасці: няма згадзіцеся, ранейшай самаадданасці ў працы, няма імкненняў да высокіх мэт.

А некалі ж былі — у краіне, на вытворчасці, у нашай... бухгалтэрыі.

Не, яе працаўніцы не насіліся тады па канторы. Яны, можна сказаць, наадварот — не ўставалі з крэслаў,

не адрываліся ад папер, страката-лі касцяшккамі лічыльнікаў. Гук ішоў яшчэ той: нібы ў пральнай машыне шчэбень палашчаш... На вуліцы чуваць было. Ведама, калгас-мільёншчык! І ўсе ж гэтыя мільёны трэба было «пералапаціць», звесці ў баланс.

Для бухгалтэрыі гэты дакумент — святыя святых! Стварэнне гадавога, напрыклад: там жа процыма розных табліц ды лічбаў, і ўсе яны — ва ўзаемнай сувязі, якую можна і прасачыць, і, пры ўменні, нават «прачытаць» — ну як, скажам, піла-рама ўплывае на надой малака або яйцаноскасць курэй...

Але і гэтага было мала: з кожным годам патрэба ў розных лічбах усё расла і расла, прычым гэтак шпарка, што ў ліхіх 90-х баланс гаспадаркі месціўся на 190 лістах — ну чыста «Раман-газета»!

...Дык вось, нейкі час пасаду і га-лоўнага бухгалтара, і яго намесніка ў нас займалі дзве жанчыны з вёскі Задруцце. Дабірацца на працу ім было нескладана: і аўтобусы хадзілі часта, і спадарожныя машыны — адна за адной.

Але ж неяк запрацаваліся бухгалтаркі — спазніліся на апошні аўтобус. А ўжо дзевяць вечара. І зіма. І поўня.

Ідуць па дарозе пехатой, нясуць гадавы баланс ды розныя дакументы, каб дома яшчэ палічыць.

А паралельна ім, метраў за 700, ідзе, гаворачы па-нашаму, — «лінія» (чыгунка на Ленінград). За той лініяй — лес. Не бранскі, вядома ж, і нават не азяранскі, але звяр'я там рознага ёсць: і ласёў, і дзікоў, і... ваўкоў. Бач — замільгалі ад чыгункі два агеньчыкі. Потым — яшчэ два... «Значыць, гэта яны?» — спужаліся жанчыны.

А далей што? Бегчы! Ну вядома ж! Але куды? Наперад ці назад? А га-лоўнае — баланс пры сабе гадавы...

— На, хавай пад паліто і бяжы, што сілы, — як сапраўдны стратэг распарадзілася старэйшая з кабет. — Можа, ты ўцячэш яшчэ... Табе, Верачка, трэба — у цябе дзеткі малыя. А я што? Я пажыла... Давай мне газеты, што з сабой прыхапіла. Ваўкі наблізяцца — я падпалу. А можа, адпуджу... Калі не, ты адна потым баланс здасі.

Кабеты абняліся, пасля чаго маладзейшая, хоць і была мажная (сама казалася, што свякроў яе ў грады не пускае, бо «ты ўсё патопчаш»), прыпусціла так...

А вось старэйшая пайшла, спакайней назірала, як мітусяцца і, здавалася, набліжаюцца тыя «агеньчыкі».

...Невядома, што было б далей (ваўкі там хадзілі ці не ваўкі, збіраліся яны паляваць на бухгалтарак і «святыню калгаса» альбо не?), але ж жанчыну дагналі фары аўто. Яна — з тога страху — кінулася, можна сказаць, пад колы.

...Хвілін праз колькі і ўжо пад Задруццем яны з кіроўцам дагналі Верачку. (З яе боку гэта быў, відаць, сусветны рэкорд па бегу... Дык, дарэчы, можа, і спартсменам-бегунам не допінг патрэбны, а пара ваўкоў?)

А ўжо прыехаўшы ў вёску, жанчыны не маглі спыніцца ад рогату — магчыма, нервовага — ад усяго, што давалася перажыць.

...А ўвогуле, цяпер думаю, ці патрэбна было (і каму?) столькі інфар-

мацыі? І ці такая гэта каштоўнасць — гадавы баланс, каб за яго, калі ўжо дзевядзецца, пакласці жыццё?

Але ж такі быў час і такія людзі. Як казаў паэт, «...не то, что нынешнее племя».

Соф'я Кусянкова,
в. Лучын, Рагачоўскі раён.

КОЖНАМУ — СВАЁ

Я пенсіянерка і, як кажуць, са стажам. Так што час для ўспамінаў маю, нават шмат. А ўспамінаю найчасцей самыя шчаслівыя, самыя бесклапотныя гады свае — залатыя, студэнцкія.

Дык вось, восень 1960-га. Трэці курс філфака Магілёўскага педінстытута. Сорок дзяўчат і сямёра хлопцаў. Усёй грамадой мы сядзім на саломе ў кузаве грузавіка: едзем на бульбу ў Бялыніцкі раён. Па дарозе з нечага смяёмся, размаўляем, спяваем. З песняй Калманоўскага «Я люблю тебя, жизнь!» (во дзе можна голасу волю даць!) прыязджаем у вёску. Там па два-тры чалавекі размяшчаемся па хатах калгаснікаў. А далей — па завяздзёнцы: дзень — на полі, вечар — у клубе, як бы ні змарыліся.

Адзінае, што бянэжыла там, — нашы хлопцы. Ну ці ж не хамуты?! На нас, можна сказаць, нуль увагі, амаль што не глядзяць, не выводзяць у круг, а вось да чужых дзяўчат — з мясцовых ці з іншых курсаў — гэта калі ласачка...

Выключэннем сярод іх быў толькі Віктар. Яны з чарнавокай Галіяй ці не закахаліся адно ў аднаго: заўсёды трымаліся побач, тым больш — на танцах.

Дык вось. Адскакалі мы неяк полечку, пачулася мелодыя вальса. Віктар, як заўжды, запрасіў Галю — яны першымі выйшлі ў круг. Нічога не скажаш — прыгожая пара. Усе залюбаваліся. І мелі чым, бо хлопец раптам узяў у далоні твар дзяўчыны і... пацалаваў — у вусны, пры ўсіх, не жартам... Па тых часах гэта было нешта (нерэальнае, казалі б цяпер!).

А таму не дзіва, што Галя аслупянела, залілася чырванню і, схіліўшы галаву, кінулася да дзвярэй.

Віктар выскачыў следам.

— Што гэта было? — не ўцямілі мы, пытаючы ў нашых хлопцаў. — Што-што, — са злосцю буркнуў бамбіза Міша, — заўтра мы за Віцю будзем бульбу капаць: прайгралі спрэчку.

— Дык вы...

Жанна, не дагаварыўшы, адвесіла яму апляхуху!..

Клуб, можна сказаць, страсянуўся ад смеху, бо ўсё і сапраўды выглядала досыць камічна: ва ўсякім разе нашым «капальшчыкам» бульбы — за сябе і за таго хлопца — нічога не заставалася, як панура пайсці да дзвярэй.

...Здавалася б, такой бяды — некалькі чалавек сышло, але ж шмат засталася? Аднак танцаваць ужо не хацелася. Дзяўчаты асуджалі — і хлопцаў, і Віцю, смяяліся з Мішы, перажывалі за Галю.

Назаўтра, сустрэўшыся, кінуліся да яе з пытаннямі: маўляў, як ты?

— Ды нармальна, — усміхнулася дзяўчына.

— А як жа пацалунак?

— Вой, дзяўчаткі, іх учора столькі было!.. — прызналася яна і, відаць, успомніўшы, прыплюшчыла вочы.

Мы, нічога не разумеючы, павярнуліся да Мішы, які толькі развёў рукамі: а што вы, маўляў, хацелі? Кожнаму — сваё: каму — пацалункі (галоўнае пачаць...), каму — апляхухі.

Дзіна Дубадзелава,
в. Леніна, Добрушскі раён.

Рубрыку вядзе
Валянціна ДОЎНАР.

■ Неасабісты суб'ектыў

БАЧНАЕ НА АДЛЕГЛАСЦІ

Часам, каб зразумець простыя рэчы,

трэба апынуцца за пяць тысяч кіламетраў

ДОБРА, калі мары, асабліва з разраду амаль нерэальных, збы-ваюцца, ды яшчэ нечакана. Такім немудрагелістым спосабам Усявышні дае зразумець, што жыццё не спрэс пяцьдзясят адценняў шэрага, ёсць у ім і яркія, залаціста-белыя плямы, дзеля якіх, уласна, жыць і варта. Для мяне, напрыклад, адной з такіх мар яшчэ з дзяцінства быў Байкал. Вельмі хацелася трапіць у гэты дзівосны край, які нават з экрана тэлевізара ды манітора камп'ютара ўражваў сваёй маўклівай магутнасцю, нават манументальнасцю. Але ж і адлегласць ад нас да яго немалая — амаль пяць тысяч кіламетраў, таму і былі сумненні, што калі-небудзь удалася яе пераадолець...

Аказалася, нічога немагчымага. Паўтары гадзіны лёту да Масквы, яшчэ шэсць — да Іркуцка, і вось табе проста ў твар дыхае імклівая Ангара, якая, як ведаеш яшчэ з урокаў геаграфіі, — адзіная рака, што з Байкала выцякае. (А калі на свае вочы пабачыш, як яна гэта робіць, думаеш, што тут больш дарэчы будзе сказаць «уцякае», бо яна з такой сілай і хуткасцю выліваецца з возера-мора, бы сапраўды спяшаецца збегчы як найхутчэй і падалей.) Зрэшты, пра Байкал напішацца штосьці асобна, бо ён, паверце, таго варты, дый фармат аўтарскай калонкі вымагае зусім не падарожных нататак.

Я, уласна, пра спраўджаную мару. І пра гэту дзівосную (ці дзіўную?) уласцівасць нашай зменлівай натуры: як толькі мара спраўджваецца і, адпаведна, перастае быць марай, ты на ёй доўга не засяроджваешся. Сам яшчэ вохкаеш ад захаплення, а вокам ужо кідаеш у іншыя бакі, разважаеш, думаеш пра нешта іншае. Тым больш калі новыя мясціны ды новыя людзі вакол. Ды яшчэ стараешся ўсё заўважанае і пачутае на сваю рэчаіснасць прымераць...

Вось, напрыклад, з найцікавейшым калегам у Іркуцку пашчасціла пазнаёміцца. Станіслаў Гольдфарб, дырэктар уласна іркуцкага філіяла «Комсомольской правды», — кіраўнік надзвычай дзейны і ініцыятывы. Ведае, што робіць і чаго хоча, таму і тыражы ў газеты не падаюць, і праекты прыбытак прыносяць. Скажам, прыдумаў з супрацоўнікамі «Дзённік губернатара». Не, гэта не выданне мемуараў кіраўніка рэгіёна. Па ўсёй вобласці, ва ўсіх школах шукаюць самых-самых стараных вучняў. І пцідзесяці найлепшым на адмысловым мерапрыемстве ўручаюць школьныя дзённік з аўтографам губернатара, прычым уручае ён сам. Прыемна дзецям і бацькам? Яшчэ як. Аўтарытэт мясцовай улады ўзмацняецца? Несумненна. А яшчэ «Комсомольская правда» ўжо каторы год усім першакласнікам Іркуцка дорыць кнігі-фотаальбомы, у якіх сабраныя здымкі ўсіх першых класаў горада. Шыкоўная памяць, будзе захоўвацца ў кожнай сям'і. За чый кошт банкет, калі для бацькоў школьнікаў гэта падарунак? Не паверыце — выданне аплачвае гарадская адміністрацыя... Гэта я, уласна, пра тое, што добрыя дарогі ды іншыя сацыяльныя стандарты — паняцці для мясцовага самакіравання, несумненна, найгалоўнейшыя, але ёсць рэчы, якія не для побыту — для сэрца. І людзі, яны ж — выбаршчыкі, гэта вось «для сэрца» цэнняць не менш...

На шырокай набярэжнай Ангары стаяць прыгожыя драўляныя лаўкі. Іх падарыў гораду да чарговага юбілею адзін з буйных банкаў. Праўда, пра гэта на кожным падарунку напісана ўнізе дробнымі літарамі. А вось на самым відным месцы, на выгнутых спінках — вершы. Пра Іркуцк, Байкал, Ангару — пра малую радзіму. Здаецца, добрая ідэя для добраўпарадкавання нашых гарадоў і мястэчак. Тым больш у Год малой радзімы. Застаецца зусім нічога — знайсці той самы банк...

У Іркуцку, пэўна, яшчэ з савецкіх часоў ёсць два музеі, наведванне якіх уваходзіць у кожны турыстычны маршрут, — дом Трубяцкіх і дом Валконскіх. Прыстанішча апальных дзекабрыстаў, дзе яны жылі пасля скасавання часу катаргі разам са сваімі вернымі жонкамі, якія памкнуліся за імі ў Сібір, дзякуючы чаму сталі гераінямі — не толькі свайго часу, але і кніг, і фільмаў, якія з'явіліся праз сто з лішнім гадоў... Менавіта там я ўпершыню звярнула ўвагу на дату іх нараджэння. Дык вось, Кацярыне Трубяцкой было на момант той добраахвотнай высылкі 26 гадоў, Марыі Валконскай — 22. І разважаць тут хочацца (выбачайце за цынізм) не пра тое, якія яны былі высакародныя, як нашаму часу высакародства не хапае. А пра тое, што найўныя закаханыя дзяўчынкі аднолькава падводзяць сябе ва ўсе часы. Толькі тыя ехалі ў Сібір, а сённяшня ўвязваюцца ў сумніўныя афёры, адмаўляюцца ад бацькоў, прадаюць усё, што маюць, — усё дзеля каханага. Пасля, пасталеўшы, зразумеўшы многае, нават калі каханы іх ахвярнасць ацаніў (што здараецца нячаста), шмат аб чым шкадуюць. Гэта не пра гераінь XIX стагоддзя? А вы паглядзіце на партрэт Марыі Валконскай, напісаны заезджым мастаком, калі ёй было сорок чатыры гады, — сама стомленасць і расчараванне, пачытайце яе нататкі, у якіх прызнаецца: думала, што гэта не ўсюр'ёз, максімум, на пяць гадоў, пасля — на дзесяць, і толькі калі мінула дваццаць, зразумела, што гэта можа быць назаўсёды. Але ўжо позна...

А яшчэ мы з калегамі з супольнасці журналістаў і блогераў Расіі ў Беларусі заўважылі ў Сібіры вельмі цікавую дэталь. У мове мясцовых жыхароў няма ўмоўнага ладу. Яны ніколі не гавораць «если», яны ў любым выпадку сцвердзяць: «когда». Моцныя, упэўненыя ў сабе, якія жывуць і працуюць, не сумняваючыся, спадзеючыся толькі на сябе. Суровая прырода проста інакш не пацерпіць. І менавіта тут упершыню прыйшло гэткае лінгвістычнае адкрыццё: у нашай мове паміж «если» і «когда» няма ніякай розніцы — і тое, і тое гучыць як «калі». Ці то сцвярджаеш, што зробіш, ці то толькі мяркуюць гэта зрабіць, — заўжды магчымыя варыянты.

Можна, таму, што клімат у нас нашмат мякчэйшы і рэкі цякуць павольна?

Алена ЛЯЎКОВІЧ

